

debet. — Accedit ratio, tum quia « fraus et dolus alicui patrocinari non debent, » uti dicitur c. *Sedes* 15. et c. *Ex tenore*. 16. de *Rescript.*; tum quia « non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, » prout habetur l. *Non debet*. ff. de *Reg. jur.* prout fieret, si juramentum dolosum interpretaretur juxta mentem proferentis, et non juxta intentionem sanumque intellectum recipientis, cui juratur. Quinimo si secus contingeret, tunc dolose jurans, teneretur ex virtute justitiæ pro foro conscientiae, etiam ante aliam sententiam judicis, ad refundendum omne damnum alteri, quem suo doloso juramento decepit, atque damnificavit. Concordant dicenda inferius § seqq. n. 70.

50. *In juramento assertorio nulla conditio subintelligitur.* — Quæritur III. Quænam conditiones tacite inesse censeantur juramento promissorio? Et additur notanter; « promissorio: » siquidem in juramento assertorio, utpote in quo præcise aliquid asseritur, vel negatur esse verum, nulla conditio subintelligitur: cum fiat de re præsentis, vel præterita, adeoque sit de simplici veritate, quæ consistit in hoc quod jurans bona fide arbitretur esse verum id quod sub jurejurando affirmat. At vero in juramento promissorio, utpote quo aliquid promittimus, duplex debet intervenire veritas: una intentionis, seu veritas dicti, et altera executionis, seu veritas facti: ut videlicet illud, quod sub juramento promittimus, non solum ab initio intendamus adimplere; sed postmodum etiam, cessante justa causa excusante, opere compleamus, ne perjurium incurramus, ut jam dictum supra n. 6. Hoc prænotato:

51. *In juramento tamen promissorio, quamvis absolute facto, quædam tacite subintelliguntur conditiones.* — Resp. I. In omni juramento promissorio, quamvis absolute facto, quædam tacite subintelliguntur conditiones. Ita desumitur ex c. *Quemadmodum*. 25. § 1. h. t. ibi: « Non obstante hujusmodi juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio: » ac notat Glossa *¶*. *Conditio*. et Abbas ibid. § *Illud autem*. n. 8; Layman lib. IV. *Theol. moral.* tract. III. cap. ix. n. 4; Sylvester *¶*. *Juramentum*. 3. q. 4; Pirhing h. t. n. 149. et et alii. Idque amplius patebit ex dicendis; unde:

52. *Nempe I. Si potero; vel, si Deo placuerit. Ad impossibile nemo tenetur; et hoc qualiter intelligendum?* — Resp. II. Inter ejusmodi conditiones, quæ videlicet juramento pro-

missorio tacite, ac ipso jure insunt, Prima est: « Si potero. » quia ad impossibile nemo tenetur, juxta reg. 6. juris in 6. Atque istud procedit de quolibet impossibili. sive sit impossibile « de jure, » (quia nimirum honeste, et secundum bonos mores fieri non potest) sive sit impossibile « de facto, » quia videlicet naturaliter fieri non potest, vel saltem non nisi difficillime; prout hanc « impotentiam facti » explicat Layman c. *Sciscitatus*. n. 1. de *Rescript.* et Gobath tract. XI. *Theolog. experiment.* n. 496. post Peckium in reg. 6. jur. in 6. Huc referri potest illa conditio: « Si Deo placuerit; si potero licite: » quia juramentum non est vinculum iniquitatis, c. *Quanto* 18, h. t. et cap. 1. eod. in 6. cum similibus: nam quæ sunt illicita, sive displicent, Domino Deo, censentur de jure impossibilia.

53. *II. Salvo jure, et auctoritate superioris.* — Secunda est. « Salvo jure, et auctoritate superioris. » Atque hæc conditio desumitur ex c. *Venientes*. 19. h. t. ibi: « Cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum. » Concordat. c. *Ea te*. 22. h. t. ubi illicitum, nec servandum censetur juramentum, quod salvo apostolicæ Sedis honore servari nequit. Unde in simili c. *Non est*. 5. de *Toto*. dicitur: « Non est voti dicendus transgressor, qui quod vovit, auctoritate Sedis apostolicæ distulit adimplere: » quia nimirum, si justa causa subsit, potest in votis Papa dispensare; prout notat Glossa ibid. *¶*. *Auctoritate*.

54. *III. Si non is sponte remiserit, in cujus favorem juratum est. Invito beneficio non tribuitur.* — Tertia, et in juramento promissorio tacite subintellecta conditio est: « Si non is sponte remiserit in cujus favorem juratum est; » tum quia « invito beneficium non tribuitur, » juxta textum in l. *Invito*. ff. de *Reg. jur.* Requiritur enim ejus acceptatio, l. *Absenti*. ff. de *Donation.*; tum quia quilibet suo juri renunciare potest, c. *Si diligenti. de Foro compet.* ac proinde potest rem, vi juramenti sibi debitam, alteri remittere, et condonare.

55. *Juramentum in favorem hominis factum Deus non acceptat, nisi in ordine ad hominem.* — Nec obstat religio juramenti, atque reverentia per ejus observantiam Deo exhibenda. Resp. enim, istud neutiquam obstare præmissæ conditioni: siquidem juramentum in favorem hominis factum Deus non aliter acceptat, nisi in ordine ad hominem, in cujus utilitatem cedit; alioquin enim juramentum

homini factum, posset ipsi ob varios respectus, seu circumstantias, quandoque præjudicare: unde si homini est satisfactum, etiam Deo, ac debitæ ipsius reverentiæ satisfactum esse censetur. Navarrus cap. xxv. *Manualis*. n. 25. loquens in casu quo quis juravit matrimonium inire cum aliqua paupere ob amorem Dei. Sanchez lib. III. in *Decalog.* cap. xx. n. 7. et lib. I. de *Matrim.* disp. 52. n. 8. et 9; Pirhing h. t. n. 123; Layman cit. lib. IV, tract. III. cap. ix, n. 5. asserens hoc esse certum, quando persona illa, cui juratum est beneficium, v. g. matrimonium, istud positive respuit tanquam sibi non acceptum: quod si vero beneficium non respuat, sed duntaxat veli jurantem ad id obligari, tunc cum pluribus aliis censet, juramentum non relaxari; quamvis etiam nonnulli probabiliter teneant oppositum, ob rationem proxime dictam.

56. *Juramentum dandi certam eleemosynam pauperibus in genere, an possit a paupere aliquo remitti?* — Excipe hinc casum, quo quis juravit dare, v. g. certam eleemosynam pauperibus in genere, nulli autem eorum in specie: tunc enim nullus pauper posset ejusmodi juramentum remittere, utpote non sibi directe ac principaliter factum, sed Deo, et pauperibus in genere, atque vage. Sanchez cit. cap. xx, n. 8. Quod si tamen tali voto adstrictus, eleemosynam illam sine pacto reddendi cuiquam pauperi largiretur, qui mox sponte sua, vel etiam rogatus, eam largienti redderet, satisfactum esset juramento. Quia cum eleemosyna semel absolute data sit pauperi, juramentum fuit expletum; pauper vero, utpote ejus dominus effectus, libere poterat eam reddere largienti. Sanchez loc. cit., n. 8; Layman cit. n. 5. et alii.

57. *IV. Si res in eodem statu permanserint.* — Quarta conditio in juramento promissorio imbibita, seu eidem tacite inexistentis, est: « Si res in eodem statu permanserint; » hoc est, non fuerint notabiliter mutatae. Et hæc conditio desumitur ex c. *Brevi*. 17. et c. *Quemadmodum*. 25. h. t. juncta Glossa hic, *¶*. *Conditio*. et doctoribus passim. Concordat textus in l. *Cum quis*. § 1. ff. de *Solution.* ibi: « Tacite enim hæc conventio inesse stipulationi videtur, si in eadem causa maneat. » Accedit ratio, quia verisimile non est, quod jurantis intentio fuerit, sese obligare ad rem admodum difficilem, vel etiam indecentem; qualis contingere solet, ubi notabilis mutatio supervenit; ergo juramentum ejus ita est in-

terpretandum ut ad casum adeo improvisum, et incogitatum se non extendat, conformiter juribus nunc allegatis, et dictis supra n. 44. et seqq.

58. *V. Si et altera pars fidem servaverit.* — Quinta conditio, sed pacto vel contractui reciproco etiam jurato specialis, ac suapte natura inexistentis, hæc est: « Si et altera pars fidem servaverit; » id est, pacto, seu promissis suis steterit. Textus est in c. *Pervenit*. 3. ibi: « Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento firmasses, aliquatenus teneris, si constet eum conditioni minime paruisse. » Concordat c. *Sicut*, 29. § fin. h. t. Atque illud vulgatum axioma: « Frangenti fidem, fides frangatur eidem. » Nam, ut habet reg. 57. juris in 6. « Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat, » cum similibus.

59. *Conditiones illæ, quæ tacite seu de jure insunt, non faciunt actum conditionatum: bene tamen conditiones extrinsecæ.* — Objicies contra præmissa. Si prædictæ conditiones in quodlibet juramento promissorio subintelliguntur; ergo omne tale juramentum erit conditionale. Resp. negand. consequent. Quia, ut notat Glossa c. *Quemadmodum*. *¶*. *Conditio*. h. t. et doctores communiter, quamvis conditio extrinsecæ, qua v. g. quidpiam sub juramento promittitur, si navis ex India advenerit, vel hujusmodi, reddat contractum, vel juramentum conditionale: secus tamen est dicendum de illis conditionibus, quæ suapte natura, sive ex necessitate legis insunt. Nam generaliter conditiones illæ, quæ tacite, seu de jure insunt, non faciunt actum conditionatum; ut. l. *Conditiones*. ff. de *Condition. et demonst.* ibi: « Conditiones, quæ tacite inesse videntur, non faciunt legata conditionalia. » Quinimo, licet ejusmodi conditio expresse apponatur, adhuc non reddit actum conditionatum, l. III. ff. de *Legat. I.* ubi Summarium habet: « Expressio conditionis per modum, per quem ex necessitate inest, nihil operatur: » sive, ut loquitur textus, « non facit legatum conditionale. »

60. *Juramentum servandi statuta edita, non extenditur ad statuta imposterum edenda?* — Quæritur IV. Utrum juramentum servandi statuta, extendatur ad statuta imposterum edenda? Resp. I. Juramentum servandi statuta edita alicujus ecclesiæ, capituli vel communitatis, non extenditur ad statuta imposterum edenda. Ita textus in c. *Clericus*. 35. seu cap. penult. h. t. ubi Glossa *¶*. *Quod pro-*

misit. Abbas in *Summario*; Barbosa in *Collectan.* n. 1. et doctores communiter. Ratio est, tum quia juramentum est stricte interpretandum: unde qui juravit servare statuta jam edita, vi hujus juramenti nequit intelligi quod voluerit se obligare ad servanda ea quae imposterum erunt edenda.

61. *Etiamsi quis promittat, vi juramenti antea praestiti eadem servare.* — Atque istud ampliatur, etiamsi quis promittat, se velle vi juramenti antea praestiti servare illa statuta postmodum edita. Quia, nisi de novo juraverit, promissio illa retinet vim simplicis promissionis, ac proinde, licet quis transgredi non debeat, quod promissit; non tamen ad illud obligatur ex debito praestiti juramenti, adeo ut perjurus censi possit, si promissum non exequatur. Textus est in cit. penult. h. t. qui sic sonat: Clericus, qui juravit se statuta in ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum (non tamen jurando de novo, ut explicat Glossa ibid. *¶ Per idem.* et Abbas in *Summario*) statutum, quod postmodum subsecutum est fideliter observare: Licet transgredi non debeat, quod promissit (quia omne promissum cadit in debitum) non tenetur ad illius observantiam ex debito praestiti juramenti. » Accedit ratio: quia obligatio prioris juramenti non potest ultra fines sui objecti extendi persimilicem promissionem, et nisi de novo quis juraverit: atqui objectum prioris juramenti, fuerunt statuta jam tunc edita, quae clericus ille servare juraverat; ergo.

62. *Juramentum etiam absolute praestitum servandi statuta, non extenditur ad futura, nisi exprimat.* — Resp. II. Juramentum etiam absolute praestitum servandi statuta alicujus ecclesiae, seu communitatis, non extenditur ad futura, nisi expresse in aliqua parte juramenti fiat mentio de futuris. Ita Baldus cit. c. *Clericus.* seu penult. n. 2. et Barbosa ibid. n. 7, h. t. Angelus *¶ Juramentum.* 3, n. 35; Sanchez lib. VIII. in *Decalog.* cap. XIV. n. 1; Pirhio g. b. t. n. 105, pluresque alii ab his citati: contra Joann. Andream in d. c. *Clericus.* n. 1. et 2. et Abbatem ibid. n. 2. et quosdam alios, qui volunt juramentum simpliciter praestitum de servandis statutis, extendi etiam ad servanda imposterum edenda, saltem, si non multum sunt praedjudicialia, prout limitat Abbas loc. cit.

63. *Et ratio hujus.* — Ratio conclusionis est, quae supra: quia videlicet juramentum est strictae interpretationis; ac proinde cen-

setur praestitum super observandis statutis tempore ipsius juramenti existentibus, non autem primum futuris, nisi expresse secus exprimat. Accedit quod futura sint incerta, variosque et difficiles quandoque exitus habere soleant: unde fatuum foret, illico talia statuta primum fienda, et adhuc ignota, se servaturum jurare. Ac proinde non est verisimile, quod intentio simpliciter jurantis observantiam statutorum talis Ecclesiae, vel communitatis, ad futura, et postea primum edenda sese extenderit; nisi forsitan id exprimat, prout solet exprimi in juramento fidelitatis.

64. *Limitatur istud, quando posterius statutum venit ad declarationem prioris duntaxat.* — Intellige tamen datam conclusionem cum Baldo, Sanchez et aliis, ubi supra, dummodo posterius illud statutum non veniat ad veteris declarationem duntaxat. Quia tunc reipsa non foret novum statutum, sed idem cum veteri; eo quod declaratio legis retrahatur ad tempus conditae legis, atque a principio jam infuerit ipsi legi, Auth. *De raptis mulieribus.* § fin. collat. 9. et notat Glossa c. *Sicut nobis.* *¶ Respondemus. de Verb. signif.* in 6.

65. *Solvuntur contraria. Hypotheca rerum suarum, etiam ad futuras res producitur.* — Objicies contra secundam conclusionem, Juramentum simpliciter, ac indeterminate factum servandi statuta, vi verborum extendit se etiam ad edenda, seu imposterum facienda; ergo. Antecedens probatur; tum quia locutio indefinita aequipollet universali, Glossa in proem. *Decretal.* *¶ In judiciis:* tum quia l. ult. c. *Queres pignor. oblig. poss.* si debitor « res suas hypotheca supponat, non adjecto, tam praesentes quam futuras; » nihilominus hypotheca « etiam ad futuras res producitur, » ut loquitur textus: idem ergo dicendum de juramento simpliciter facto servandi statuta. Tum tandem: quia in cit. c. *Clericus.* seu penult. h. t. expresse fit mentio de clerico, qui juravit servare « statuta in Ecclesia sua edita; » ergo secus videretur dicendum, si jurasset simpliciter servare statuta suae Ecclesiae. Haec sunt praecipua fundamenta doctorum contrariam sententiam tenentium. Resp. tamen neg. anteed.

66. *Indefinita locutio aequipollet universali, et quando?* — Ad primam ejus probationem dicitur, quod indefinita locutio aequipollet universali, quando subest eadem ratio omnium sub indefinita comprehensorum: alias

secus; prout latius fuit declaratum supra lib. I. tit. II. *De Constitutionibus,* § 16. n. 400. et seqq. Quod autem non sit eadem ratio statutorum jam editorum, et postea edendorum, patet ex dictis in conclusione.

67. *Disparitas inter hypothecam, et juramentum.* — Ad alteram probationem negatur consequentia, et paritas inter juramentum et hypothecam. Illud enim, quod dicitur de hypotheca seu pignore, est favorabile (pignus enim datur et gratia creditoris, ut ei fiat assecuratio rei creditae, et gratia debitoris, ut ei sub assecuratione pignoris facilius quidpiam mutuo concedatur) unde non mirum, quod extendatur ad futura. Secus dicendum de juramento, utpote quod est stricte interpretandum; atque, ut impraesentiarum extendatur, foret odiosum et periculosum, ut dictum. Ad tertium respondetur, conclusionem nostram non tam fundari in cit. c. *Clericus,* h. t. (revera enim istud parum probaret, ob rationem allegatam, quidquid nonnulli inde inferri velint) quam in aliis rationibus, de quibus in conclusione. (ADNOTATIO XII.)

68. *Juramentum a iudice delatum reo, et juramentum testium, qualiter sit interpretandum? Remissive.* — Posset hoc loco etiam quaeri de sensu, atque interpretatione juramenti, quod a iudice defertur reo ad aperendam veritatem, praesertim ubi is interrogat de occultis criminibus, aut ex praesumptione falsa. Verum de hoc satis patet ex dictis tit. XVIII. *de Confessis.* § 7. per totum. De juramento etiam testium abunde dictum fuit tit. XX. *De testibus et attestationibus.* § 14. per totum: unde hoc loco eadem repetere, supervacaneum foret.

§ III.

DE OBLIGATIONE JURAMENTI PROMISSORII.

69. *Omne juramentum promissorium debite factum, parit obligationem observandi illud ex virtute religionis.* — Quaeritur I. Quae generatim sit obligatio juramenti promissorii? Resp. I. Certum est, quod omne juramentum promissorium debite factum circa materiam honestam, et cedentem ad honorem Dei, vel bonum tertii, pariat obligationem observandi illud ex virtute religionis. Ita communis, et patet ex c. *Si vero.* 8. h. t. ubi Pontifex respondet, « quod non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi sit tale

quod servatum vergat in interitum salutis aeternae. » Concordat c. *Cum contingat.* 28. eod. et c. *Quamvis pactum.* 2. *de Pactis.* in 6. cum similibus: ex quibus dicitur illa generalis regula: « Omne juramentum est servandum, si sine salutis dispendio servari potest; de quo plura inferius concl. seq. n. 73. 74. et 75. Accedit ratio, quia juramenta debite facta, simulque honesta, involvunt reverentiam divini numinis, cujus summam atque indefectibilem veritatem jurans profitetur, atque in testem vocat; ergo hoc ipso ex motivo religionis obligant ad sui observantiam, ne Dei veracissimi testimonium in confirmationem falsitatis, et mendacii adducatur, contra illud *Exod.* xx, 7, et lumine naturali notum: *Non assumes nomen Domini Dei in vanum.*

70. *Si desit intentio jurandi, peccat quis dupliciter; atque obligatur ad servandum illud tum ratione scandali vitandi, tum ex justitia.* — Additur notanter, « juramentum promissorium debite factum, » etc. Nam, ut nunc taceantur alia, de quibus in progressu, si desit intentio jurandi, conveniunt doctores, juramentum in foro conscientiae non obligare ex virtute religionis, ac vi ipsius juramenti (revera enim tale non fuit, ex defectu intentionis) quamvis non solum talis graviter, imo dupliciter peccet, dum et Dei nomen assumit in vanum, et proximum decipit ita ei dolose jurando, can. *Quaecumque arte.* 22. q. 3. Sed etiam obligetur ad servandum juramentum illud; tum ratione scandali exterioris vitandi, quod alias ex transgressione illius subsequeretur; tum ex justitia, ne ex suo doloso juramento grave damnum, atque injustitia proximo inferatur: alioquin vero tenebitur ad resarciendum omne damnum, suo doloso juramento causatum. Atque in hoc sensu procedit illud, quod cit. can. *Quaecumque arte.* 22. quaest. 3. ex sancto Isidoro refertur illis verbis. « Quaecumque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit? » Quia nimirum dolose jurans proximo, tenetur juxta intentionem recipientis servare suum juramentum tum ratione scandali praevitandi, tum ex virtute justitiae, ne grave damnum proximo inferat; licet non ex virtute religionis, saltem spectato foro conscientiae. Sanchez lib. III. in *Decalog.* cap. x. n. 4. et 13 et 14. cum aliis; et concordant dicta superius n. 48. et 49.

71. *In foro externo cogitur quis illud obser-*